

Załącznik do Uchwały Nr XXXIX/284/2022
Rady Powiatu w Biłgoraju
z dnia 26 maja 2022r.
w sprawie przyjęcia Powiatowego Programu Działań
na Rzecz Osób z Niepełnosprawnościami
w Powiecie Biłgorajskim na lata 2022-2027

**POWIATOWY PROGRAM DZIAŁAŃ
NA RZECZ OSÓB Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIAMI
W POWIECIE BIŁGORAJSKIM NA LATA 2022-2027**

Wstęp

Podstawą prawną przygotowania i realizacji Programu jest ustawa z dnia 27 sierpnia 1997r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2021r., poz. 573 z późn. zm.). Art. 35a ust.1 pkt 1 ustawy nakłada na samorząd powiatu obowiązek opracowania i realizacji, zgodnego z powiatową strategią rozwiązywania problemów społecznych, programu działań na rzecz osób niepełnosprawnych w zakresie:

- a) rehabilitacji społecznej,
- b) rehabilitacji zawodowej i zatrudniania,
- c) przestrzegania praw osób niepełnosprawnych;

Program jest elementem realizacji Powiatowej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w Powiecie Biłgorajskim na lata 2021 – 2030.

Celem działań zawartych w Programie jest zapewnienie osobom z niepełnosprawnościami możliwości pełniejszego uczestniczenia w życiu społecznym i zawodowym. Program wskazuje instytucjom i organizacjom działającym w obszarze polityki społecznej kierunki działań profilaktycznych na rzecz ograniczania i łagodzenia skutków niepełnosprawności. Podkreśla znaczenie usamodzielniania i aktywizacji osób z niepełnosprawnościami, nie pomijając jednocześnie kwestii wspierania osób z niepełnosprawnościami we wszystkich płaszczyznach ich funkcjonowania.

Zarys sytuacji osób z niepełnosprawnościami

Według dostępnych danych osoby z niepełnosprawnościami stanowią 14,3 % całej ludzkości. W państwach Unii Europejskiej żyje ok. 45 mln obywateli z niepełnosprawnościami. Oczywistym wydaje się fakt, że niepełnosprawność dotyczy społeczeństw wszystkich krajów. To wielka, bardzo zróżnicowana populacja, niewątpliwie najbardziej narażona na ryzyko wykluczenia społecznego i walki o równe szanse w życiu społecznym.

Ostatnie pełne dane dotyczące liczby osób z niepełnosprawnościami w Polsce pochodzą z Narodowego Spisu 2002r. Według jego wyników liczba osób z niepełnosprawnościami ogółem wyniosła blisko 5,5 mln, w tym około 4,5 mln posiadało prawne potwierdzenie faktu niepełnosprawności, a 4,3 mln były to osoby w wieku 15 lat i więcej.

Oznacza to, że co 7 mieszkańców Polski był osobą z niepełnosprawnością. Województwo Lubelskie wyróżnia się w kraju najwyższą populacją osób z niepełnosprawnościami. Częstość występowania niepełnosprawności wynosi tu 16,3%, przy średniej krajowej 13,9%. Liczbę osób

z niepełnosprawnościami w Powiecie Biłgorajskim szacuje się na ok. 19.000, co stanowi 18% społeczeństwa powiatu, w tym w populacji mężczyzn - 16,7% oraz kobiet 19,4%.

Podobnie, jak w całym kraju, natężenie zjawiska niepełnosprawności nasila się wraz z wiekiem. 62,7% zbiorowości niepełnosprawnych mieszkańców powiatu stanowiły osoby w wieku poprodukcyjnym co związane jest z procesem starzenia się społeczeństwa.

Wysoki odsetek osób z niepełnosprawnościami charakterystyczny jest zwłaszcza dla obszarów wiejskich, gdzie na przewagę liczby ludzi starszych nakładają się tak niekorzystne zjawiska jak: utrudniony dostęp do opieki lekarskiej i świadczeń rehabilitacyjnych, trudna sytuacja materialna rodzin, w tym zwłaszcza z osobą z niepełnosprawnością, wypadkowość pracy w rolnictwie. Czynnikiem negatywnie wpływającym na stan zdrowia są również uzależnienia. Ze względu na fakt, że uzależnienia należą do tematów drażliwych – skala problemu nie jest określona. Wskaźnik niepełnosprawności zwiększa się także z powodu migracji zarobkowej młodych i sprawnych mieszkańców regionu. Pośrednio oddziałuje również ogólnie niski poziom dochodowości rodzin, uniemożliwiający podejmowanie indywidualnych działań profilaktycznych takich jak sport, kultura fizyczna, aktywne formy wykorzystania czasu.

Analiza sytuacji społeczno – ekonomicznej środowiska osób z niepełnosprawnościami przedstawia obraz negatywnych zjawisk: począwszy od procesu starzenia się społeczeństwa, poprzez zjawisko bezrobocia - zwłaszcza długookresowego i dotyczącego ludzi młodych oraz związane z nim konsekwencje w sytuacji finansowej i rodzinnej niepełnosprawnych, a także trudności w odnalezieniu się na rynku pracy.

Należy również podkreślić, że choć niepełnosprawność należy do zagadnień badanych od dawna, to nie jest dostatecznie dobrze zdiagnozowana. Badania dowodzą, że w opinii instytucji i organizacji pozarządowych istnieją luki informacyjne, dotyczące głównie sytuacji osób z niepełnosprawnościami na wsi. Brak jest jednoznacznych danych dotyczących liczby osób z niepełnosprawnościami. Ustalenie tej liczby jest utrudnione ze względu na istniejące równocześnie systemy orzekania o niepełnosprawności, w ramach których przyznawane są i cofane orzeczenia o niepełnosprawności, jak również niepełne dane uzyskiwane w trakcie spisów ludności oraz zmiana przepisów w zakresie orzecznictwa. Obecny stan prawny orzecznictwa o niepełnosprawności w Polsce jest złożony - jest oparty na różnych źródłach prawa, odmiennych zasadach i przesłankach, trybach postępowania i strukturze organizacyjnej.

Jednocześnie, Polska ugruntowując swoją pozycję i funkcjonowanie w strukturach międzynarodowych, przyjmuje obowiązujące w nich rozwiązania prawne w różnych dziedzinach życia gospodarczego i społecznego. W dniu 6 września 2012r. Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej ratyfikował Konwencję ONZ o Prawach Osób Niepełnosprawnych. Celem Konwencji jest popieranie,

ochrona i zapewnienie osobom z niepełnosprawnościami możliwości korzystania z pełni praw i wolności. W wymiarze praktycznym obliguje to nasz kraj do wdrażania takich uregulowań prawnych, które będą zobowiązywały do wdrażania rozwiązań przyjaznych osobom z niepełnosprawnościami.

Powiatowy program działań na rzecz osób z niepełnosprawnościami tworzy ramy wielopłaszczyznowych działań na poziomie powiatu. Jego realizacja będzie polegała na wdrażaniu szczegółowych przedsięwzięć i projektów. Te zaś powinny odpowiadać bieżącym problemom i potrzebom w zakresie wsparcia ludzi z niepełnosprawnościami oraz być elastyczne wobec zmian prawnych i możliwości pozyskania środków.

Orzekanie o niepełnosprawności

Zakwalifikowanie osoby jako niepełnosprawnej odbywa się na zasadach określonych w ustawie o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych. Przewiduje ona trzy stopnie niepełnosprawności: znaczny, umiarkowany i lekki. Jest to dwuinstancyjne postępowanie dotyczące orzeczeń o niepełnosprawności dla celów pozarentowych. W pierwszej instancji orzeczenia wydają powiatowe zespoły do spraw orzekania o niepełnosprawności, w drugiej natomiast wojewódzkie zespoły do spraw orzekania o niepełnosprawności. Orzeczenia o niezdolności do pracy dla celów rentowych wydawane są przez lekarzy orzeczników zakładu ubezpieczeń społecznych, którzy dokonują oceny stopnia niezdolności do pracy i wydają orzeczenia, na podstawie których zakład ubezpieczeń społecznych podejmuje decyzję w sprawie świadczeń rentowych. Zadania w zakresie orzekania o niepełnosprawności dla mieszkańców Powiatu Biłgorajskiego realizuje Powiatowy Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Biłgoraju.

Tabela 1. Liczba wydanych orzeczeń dla osób powyżej 16 roku życia z podziałem na przyczyny niepełnosprawności

Przyczyna niepełnosprawności	2019			2020			2021		
	znaczny	umiarkowany	lekki	znaczny	umiarkowany	lekki	znaczny	umiarkowany	lekki
Upośledzenie umysłowe	14	25	1	22	20	0	8	25	1
Choroba psychiczna	57	131	22	53	149	17	63	116	13

Zaburzenie głosu, mowy i choroby słuchu	13	47	46	9	56	48	9	46	53
Choroby narządu wzroku	23	63	29	9	77	15	14	48	25
Upośledzenie narządu ruchu	164	137	50	114	139	33	92	93	38
Epilepsja	3	21	3	2	17	2	3	19	2
Choroby układów oddechowego i krążenia	76	96	50	54	82	40	77	80	27
Choroby układu pokarmowego	43	9	11	26	14	8	33	9	3
Choroby układu moczowo - pęciowego	69	37	6	60	22	5	82	15	1
Choroby neurologiczne	166	266	138	169	207	94	181	221	101
Inne, w tym schorzenia endokrynologiczne, metaboliczne, zaburzenia enzymatyczne, choroby zakaźne	43	34	24	39	26	22	43	26	10
Całościowe zaburzenia rozwoju	4	1	0	4	3	0	7	4	0
Razem	675	867	380	561	812	284	612	702	274

Źródło: Powiatowy Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Biłgoraju

Najliczniejszą grupę wśród osób z niepełnosprawnościami powyżej 16 roku życia tworzyły osoby ze schorzeniami neurologicznymi, upośledzeniem narządu ruchu, schorzeniami układów oddechowego i krążenia.

Tabela 2. Liczba wydanych orzeczeń dla osób poniżej 16 roku życia z podziałem na przyczyny niepełnosprawności

Przyczyna niepełnosprawności	2019	2020	2021
Upośledzenie umysłowe	9	4	5
Choroba psychiczna	13	9	6
Zaburzenie głosu, mowy i choroby słuchu	28	25	16
Choroby narządu wzroku	36	32	23
Upośledzenie narządu ruchu	34	22	28
Epilepsja	21	25	15
Choroby układów oddechowego i krążenia	226	170	81
Choroby układu pokarmowego	4	4	2
Choroby układu moczowo - pęciowego	14	4	11
Choroby neurologiczne	23	28	8

Inne, w tym schorzenia endokrynologiczne, metaboliczne, zaburzenia enzymatyczne, choroby zakaźne	48	55	18
Całościowe zaburzenia rozwoju	41	67	43
Razem	497	445	256

Źródło: Powiatowy Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Biłgoraju

Najczęstszą przyczyną niepełnosprawności wśród osób orzekanych do 16 roku życia są schorzenia układów oddechowego i krążenia, choroby narządu wzroku i ruchu oraz całościowe zaburzenia rozwoju.

Tabela 3. Struktura osób z niepełnosprawnościami w Powiecie Biłgorajskim z podziałem na stopnie

Stopień niepełnosprawności	2019	2020	2021
Znaczny	675	561	612
Umiarkowany	867	812	702
Lekki	380	284	274

Źródło: Powiatowy Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Biłgoraju

Dokonując analizy w/w danych można zaobserwować, iż w Powiecie Biłgorajskim wśród osób z niepełnosprawnościami najliczniejszą grupę stanowią osoby z umiarkowanym stopniem niepełnosprawności.

Opieka instytucjonalna dla osób z niepełnosprawnościami

Najpowszechniejszą z form wsparcia instytucjonalnego są domy pomocy społecznej. Podstawowym celem działalności domu pomocy społecznej jest zaspokojenie potrzeb opiekuńczych, bytowych, społecznych, zdrowotnych i religijnych w sposób i w stopniu umożliwiającym godne życie osobie z niepełnosprawnością. Są one przeznaczone dla osób, które nie mogą otrzymać niezbędnej opieki i wsparcia w ich miejscu zamieszkania i nie kwalifikują się do leczenia szpitalnego, lecz z uwagi na podeszły wiek, schorzenia, warunki rodzinne, mieszkaniowe i materialne oraz sytuację życiową - wymagają stałej opieki.

Na terenie Powiatu Biłgorajskiego funkcjonują 2 domy pomocy społecznej: Dom Pomocy Społecznej dla Kombatantów w Biłgoraju, Dom Pomocy Społecznej w Teodorówce przeznaczony dla osób dorosłych, dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie oraz filia w Długim Kącie przeznaczona dla osób przewlekle psychicznie chorych.

Innym przykładem są środowiskowe domy samopomocy, które realizują szereg zadań niezbędnych w powrocie osób niepełnosprawnych do życia w społeczeństwie. W naszym powiecie funkcjonują 3 tego typu placówki: Środowiskowy Dom Samopomocy w Biłgoraju, Środowiskowy Dom Samopomocy w Tarnogrodzie i Środowiskowy Dom Samopomocy w Józefowie, do których uczęszcza 96 osób.

Duże znaczenie w rehabilitacji społeczno – zawodowej osób z niepełnosprawnościami pełnią warsztaty terapii zajęciowej. Warsztat terapii zajęciowej oznacza wyodrębnioną organizacyjnie i finansowo placówkę stwarzającą osobom z niepełnosprawnościami niezdolnym do podjęcia pracy możliwość rehabilitacji społecznej i zawodowej w zakresie pozyskania lub przywracania umiejętności niezbędnych do podjęcia zatrudnienia.

Wskazania do uczestnictwa w terapii zajęciowej przyznaje osobie z niepełnosprawnością Powiatowy Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności.

Warsztaty terapii zajęciowej realizują zadania w zakresie rehabilitacji społecznej i zawodowej, zmierzającej do ogólnego rozwoju i poprawy sprawności, niezbędnych do prowadzenia przez osobę z niepełnosprawnością niezależnego, samodzielnego i aktywnego życia – na miarę jej indywidualnych możliwości. Realizacja przez WTZ zadań odbywa się poprzez:

1. ogólne usprawnianie,
2. rozwijanie umiejętności, w tym wykonywania czynności życia codziennego oraz zaradności osobistej, przy zastosowaniu różnych technik terapii zajęciowej,
3. przygotowanie do życia w środowisku społecznym, w szczególności poprzez rozwój umiejętności planowania i komunikowania się, dokonywania wyborów, decydowania o swoich sprawach oraz rozwój innych umiejętności niezbędnych w niezależnym życiu, a także poprawę kondycji psychicznej i fizycznej,
4. rozwijanie psychofizycznych sprawności niezbędnych w pracy,
5. rozwijanie podstawowych oraz specjalistycznych umiejętności zawodowych, umożliwiających podjęcie pracy albo szkolenia zawodowego.

Na terenie naszego Powiatu działają 3 warsztaty terapii zajęciowej:

1) Warsztat Terapii Zajęciowej w Biłgoraju utworzony przez Stowarzyszenie Pomocy Dzieciom Niepełnosprawnym w Zamościu Koło Terenowe w Biłgoraju. Skupia on 45 uczestników, których terapia realizowana jest w 9 pracowniach tj. rękodzieła artystycznego, plastycznej, gospodarstwa domowego, animacji kultury, stolarskiej, wikliniarskiej, środowiskowo - przyrodniczej, pralnia -magiel, poligraficznej.

2) Warsztaty Terapii Zajęciowej w Józefowie utworzone przez Urząd Miasta i Gminy w Józefowie, przebywa w nim 38 uczestników. Zajęcia odbywają się w 6 pracowniach: poligrafii, tkactwa, gospodarstwa domowego, plastyki, stolarstwa, rękodzieła artystycznego.

3) Warsztat Terapii Zajęciowej w Biszczy utworzony przez Fundację na Rzecz Osób Niepełnosprawnych i Potrzebujących Pomocy „Otwórzmy Swoje Serca” w Zamościu. Skupia on 35 osób z niepełnosprawnościami. Terapia odbywa się w 5 pracowniach tj. gospodarstwa domowego, krawiecko-dziewiarskiej, plastycznej, stolarsko-modelarskiej, poligraficzno-komputerowej.

Znaczącym problemem, który warto podkreślić, jest fakt iż nadal występują bariery architektoniczne w obiektach, które powinny być dostępne dla wszystkich mieszkańców. Najczęściej spotykanymi barierami, utrudniającymi osobom z niepełnosprawnościami – zwłaszcza z dysfunkcją narządu ruchu lub niewidomych – jest dostęp do wielu budynków użyteczności publicznej: brak podjazdów lub pochylni, pochylnie strome lub wąskie, małe powierzchnie podestów wejściowych, zbyt wąskie drzwi, progi itd. Występowanie barier architektonicznych ma duże znaczenie, szczególnie w odniesieniu do faktu, że spośród wszystkich orzeczeń o niepełnosprawności, największą liczbę stanowią orzeczenia spowodowane upośledzeniem narządu ruchu.

Kolejnym problemem, jaki ma wpływ na funkcjonowanie rodzin osób z niepełnosprawnościami, jest niedostateczny rozwój sieci usług opiekuńczych, oferujących pomoc w miejscu zamieszkania oraz infrastruktury zapewniającej opiekę i rehabilitację tym osobom, zwłaszcza dzienną. Brakuje placówek dziennego pobytu i rehabilitacji dla dużej części osób z niepełnosprawnościami, co w kontekście zarówno barier architektonicznych i mało dostępnego transportu dla osób z niepełnosprawnościami, jak też niskiej aktywności zawodowej tych osób i trudnościami w znalezieniu zatrudnienia, powoduje, że znaczna część tych ludzi jest skazana na pobyt w domu i wyizolowana z życia społecznego. Występuje zbyt mała liczba placówek podejmujących działalność rehabilitacyjną i edukacyjną, jak również niedostateczna ilość zajęć dla dzieci prowadzonych w ich miejscu zamieszkania, w szkole, czy w ramach zajęć pozalekcyjnych. Kompletny system wsparcia polega na tworzeniu środowiska wspierającego, dostępnego, przy jednoczesnym respektowaniu praw i niezależności osób z niepełnosprawnościami. Trudna sytuacja osób z niepełnosprawnościami i ich rodzin wynika z niskich dochodów osiągniętych przez te rodziny, niedostatecznego rozwoju usług opiekuńczych oferujących pomoc w miejscu zamieszkania oraz infrastruktury zapewniającej opiekę i rehabilitację. Szczególnie skomplikowana jest sytuacja rodzin z dzieckiem z niepełnosprawnością, co wynika z dużych nakładów na utrzymanie i rehabilitację dziecka oraz zmniejszenie aktywności zawodowej rodziców, a szczególnie matek.

Edukacja osób z niepełnosprawnościami

Edukacja stanowi podstawę całego systemu rehabilitacji zawodowej, która ma na celu doprowadzenie osoby z niepełnosprawnością do uzyskania zatrudnienia.

Na terenie Miasta Biłgoraj funkcjonuje Miejski Zespół Szkół, który realizuje działalność edukacyjną i rehabilitacyjną uczniów z niepełnosprawnościami oraz Prywatna Szkoła Podstawowa w Biłgoraju oddziałami integracyjnymi.

Dzieci i młodzież z niepełnosprawnościami z terenu powiatu obowiązek szkolny realizuje:

- w placówkach edukacyjnych na terenie gminy wg miejsca zamieszkania,
- w placówkach edukacyjnych poza terenem gminy (m.in. w przedszkolach specjalnych i integracyjnych, szkołach specjalnych i integracyjnych, ośrodkach rehabilitacji i terapii),
- w formie nauczania indywidualnego.

Powiat Biłgorajski jest organem prowadzącym Zespół Szkół Specjalnych w Biłgoraju, który jest placówką oświatową dla uczniów o specjalnych potrzebach edukacyjnych. Edukacją obejmuje dzieci i młodzież z upośledzeniem intelektualnym w stopniu umiarkowanym, znacznym i głębokim. W skład Zespołu Szkół Specjalnych wchodzi:

- Szkoła Podstawowa Specjalna - dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, a także z niepełnosprawnościami sprzężonymi, autyzmem i zespołem Aspergera, z upośledzeniem intelektualnym w stopniu lekkim dotyczy klas I-III, w klasach IV-VIII w szczególnie uzasadnionych przypadkach,
- Specjalna Szkoła Przesposabiająca do Pracy - dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, a także z niepełnosprawnościami sprzężonymi i autyzmem,
- Ośrodek Rewalidacyjno – Wychowawczy dla dzieci i młodzieży z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu głębokim od 3 do 25 roku życia.

Do szkoły przyjmowani są uczniowie w ciągu całego roku szkolnego i w różnym wieku rozwojowym, posiadający orzeczenia Poradni Psychologiczno – Pedagogicznej. Liczna młodzieży z niepełnosprawnościami w Zespole Szkół Specjalnych – przedstawia się następująco:

- rok szkolny 2019/2020 – 66 w tym: Ośrodek Rewalidacyjno - Wychowawczy – 7 uczestników, Szkoła Podstawowa Specjalna – 22 uczniów, Szkoła Przesposabiająca do Pracy – 37 wychowanków,

- rok szkolny 2020/2021 – 67 uczniów i wychowanków w tym: Ośrodek Rewalidacyjno - Wychowawczy – 7 uczestników, Szkoła Podstawowa Specjalna – 24 uczniów, Szkoła Przystosowująca do Pracy – 36 wychowanków.

Wszyscy uczniowie objęci są pomocą psychologiczno – pedagogiczną realizowaną w formie zajęć rewalidacyjnych. Dodatkowo Szkoła oferuje uczniom zajęcia specjalistyczne: zajęcia z psychologiem, logopedą oraz terapię ruchową/fizjoterapię.

Tabela 4. Formy wsparcia realizowane przez Zespół Szkół Specjalnych w Biłgoraju

Formy wsparcia realizowane przez ZSS	Liczba uczniów i wychowanków objętych wsparciem w roku szkolnym 2019/2020			Liczba uczniów i wychowanków objętych wsparciem w roku szkolnym 2020/2021		
	Szkoła Podstawowa	Szkoła Specjalna Przystosowująca do Pracy	Ośrodek Rewalidacyjno - wychowawczy	Szkoła Podstawowa	Szkoła Specjalna Przystosowująca do Pracy	Ośrodek Rewalidacyjno - wychowawczy
Zajęcia z psychologiem	8	7	3	5	9	3
Zajęcia logopedyczne	11	0	1	18	1	1
Terapia ruchowa/fizjoterapia	17	9	4	18	8	4

Źródło: Zespół Szkół Specjalnych w Biłgoraju

W roku szkolnym 2019/2020 oraz 2020/2021 Zespół Szkół Specjalnych realizował Projekt „Rehabilitacja 25+” w całości finansowany ze środków PFRON

Tabela 5. Formy wsparcia realizowane przez Zespół Szkół Specjalnych w Biłgoraju w ramach projektu „Rehabilitacja 25+”

Formy wsparcia realizowane w projekcie	Liczba beneficjentów objętych wsparciem	
	2019/2020	2020/2021
Zajęcia psychoedukacyjne z zakresu umiejętności społecznych, w tym ekonomicznych oraz aktywizacji zawodowej	7	8
Rozwijanie umiejętności w ramach terapii zajęciowej	7	8
Usprawnienie fizyczne	7	8

Źródło: Zespół Szkół Specjalnych w Biłgoraju

Systemem wsparcia społecznego i zawodowego osób z niepełnosprawnościami

Wszystkie osoby bez względu na rodzaj i przyczynę niepełnosprawności mają prawo i powinny korzystać z pomocy w zakresie zatrudnienia i możliwości dostępu do rynku pracy na równi z osobami w pełni sprawnymi, zgodnie z posiadanymi kwalifikacjami i możliwościami. Praca – a co za tym idzie – integracja zawodowa jest jednym z najistotniejszych aspektów uczestnictwa osób z niepełnosprawnościami w życiu społecznym, albowiem daje ona możliwość samodzielności materialnej, poczucia własnej wartości, kontaktu z innymi ludźmi.

Poniżej, w sposób tabelaryczny, ujęto liczbę osób z niepełnosprawnościami zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Biłgoraju w latach 2019-2021, jako osoby bezrobotne oraz poszukujące pracy niepozostające w zatrudnieniu z podziałem na płeć, wiek, wykształcenie, stopień niepełnosprawności.

Tabela 6. Osoby bezrobotne z niepełnosprawnościami w latach 2019-2021

Wyszczególnienie	Stan na dzień 31 grudnia		
	2019	2020	2021
Bezrobotni niepełnosprawni	148	123	154
Kobiety	55	43	80
Mężczyźni	93	80	88
Wg wieku			
18-24	13	8	7
25-29	13	14	17
30-39	21	22	29
40-44	14	13	14
45-49	11	8	16
50-54	22	13	15
55-59	36	27	35
60 i więcej	18	18	21
Wg wykształcenia			
Wyższe	13	14	16
Policealne i średnie zawodowe	32	29	34
Średnie ogólnokształcące	16	15	14

Zasadnicze zawodowe	52	40	50
Gimnazjalne	4	4	7
Podstawowe i podstawowe nieukończone	31	21	33
Wg stopnia niepełnosprawności			
Znaczny	4	3	6
umiarkowany	57	57	66
Lekki	87	63	82

Źródło: Powiatowy Urząd Pracy w Biłgoraju

Tabela 7. Osoby z niepełnosprawnościami poszukujące pracy w latach 2019-2021

Wyszczególnienie	Stan na dzień 31 grudnia		
	2019	2020	2021
Poszukujący pracy niepełnosprawni	21	22	29
Kobiety	6	4	8
Mężczyźni	15	18	21
Wg wieku			
18-24	1	0	0
25-29	2	0	2
30-39	6	8	7
40-44	2	3	3
45-49	3	2	7
50-54	3	4	5
55-59	2	4	4
60 i więcej	2	1	1
Wg wykształcenia:			
Wyższe	2	2	1
Policealne i średnie zawodowe	9	6	9
Średnie ogólnokształcące	1	3	3
Zasadnicze zawodowe	5	7	9

Gimnazjalne	0	0	0
Podstawowe i podstawowe nieukończone	4	4	7
Wg stopnia niepełnosprawności			
Znaczny	3	3	4
umiarkowany	17	19	24
Lekki	1	0	1

Źródło: Powiatowy Urząd Pracy w Biłgoraju

Jak pokazują powyższe dane, w ogólnej populacji bezrobotnych osób z niepełnosprawnościami, jak i poszukujących pracy przeważają mężczyźni. Zauważyć można, że liczba osób bezrobotnych i poszukujących pracy wzrasta. W grupie osób bezrobotnych z niepełnosprawnościami najwięcej jest osób w przedziale wiekowym 50-54, a najmniej 40-44. Natomiast w grupie osób poszukujących pracy najwięcej jest osób w wieku 30-39, a najmniej w wieku 18-24. Największą grupę osób bezrobotnych oraz osób poszukujących pracy stanowią osoby posiadające wykształcenie zasadnicze zawodowe i policealne oraz średnie zawodowe, natomiast najmniej liczna grupa to osoby z wykształceniem gimnazjalnym. Osoby z niepełnosprawnościami bezrobotne i poszukujące pracy to w przeważającej mierze osoby z umiarkowanym stopniem niepełnosprawności.

Tabela 8. Osoby z niepełnosprawnościami objęte instrumentami i usługami rynku pracy

Wyszczególnienie	Rok		
	2019	2020	2021
Podjęcie pracy subsydiowanej	14	14	19
W tym: prace interwencyjne	3	6	8
Roboty publiczne	0	2	3
Refundacja miejsc pracy	4	2	3
Miejsce pracy z PFRON	4	2	2
Działalność gospodarcza	2	1	1
Bon na zasiedlenie	1	0	1
Dofinansowanie wynagrodzeń osób bezrobotnych powyżej 50 roku życia	0	1	1
Staż pracy	13	4	11
Szkolenie	10	8	4

Źródło: Powiatowy Urząd Pracy w Biłgoraju

Tabela 9. Oferty pracy dla osób z niepełno sprawnościami

Liczba ofert	2019	2020	2021
	60	37	49

Źródło: Powiatowy Urząd Pracy w Biłgoraju

Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Biłgoraju realizuje zadania związane z rehabilitacją społeczną finansowane ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, do których należy dofinansowanie:

1. uczestnictwa osób z niepełno sprawnościami i ich opiekunów w turnusach rehabilitacyjnych,
2. sportu, kultury, rekreacji i turystyki osób z niepełno sprawnościami,
3. zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny, przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze,
4. likwidacji barier architektonicznych, w komunikowaniu się i technicznych, w związku z indywidualnymi potrzebami osób z niepełno sprawnościami,
5. usług tłumacza języka migowego lub tłumacza – przewodnika,
6. dofinansowanie kosztów działalności Warsztatów Terapii Zajęciowej.

Tabela 10. Zadania realizowane przez PCPR finansowane ze środków PFRON w latach 2019 - 2021

Rodzaj zadania	Lata		
	2019	2020	2021
Likwidacja barier architektonicznych			
- liczba zawartych umów	12	15	17
- wypłacone dofinansowanie	89.368,00	140.107,00	127.829,00
Likwidacja barier w komunikowaniu się			
- liczba zawartych umów	56	154	81
- wypłacone dofinansowanie	79.572,00	268.800,00	158.241,00
Likwidacja barier technicznych			
- liczba zawartych umów	11	13	22
- wypłacone dofinansowanie	26.614	42.504,00	98.785,00
Dofinansowanie zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny			
- liczba zawartych umów	21	24	34
- wypłacone dofinansowanie	19.201,00	39.393,00	52.203,00

Dofinansowanie zaopatrzenia w przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze - liczba wniosków rozpatrzonych pozytywnie - wypłacone dofinansowanie	466 300.339,00	403 414.006,00	395 458.404,00
Dofinansowanie turnusów rehabilitacyjnych - liczba wniosków rozpatrzonych pozytywnie - wypłacone dofinansowanie	91 132.038,00	0 0,00	149 294.656,00
Dofinansowanie sportu, kultury, turystyki i rekreacji osób niepełnosprawnych - liczba zawartych umów - wypłacone dofinansowanie	6 11.439,00	0 0,00	2 482,00
Dofinansowanie działalności warsztatów terapii zajęciowej	2.160.616,00	2.418.521,00	2.560.128,00

Źródło: Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Biłgoraju

Wysokość środków PFRON jest niewystarczająca w stosunku do zgłaszanych przez osoby z niepełnosprawnością potrzeb, i tak w 2019 roku zaspokojono 68 % potrzeb, w 2020 – 72% ,a w 2021 roku –68 % potrzeb.

Powiat Biłgorajski w 2012r. przystąpił do pilotażowego Programu „Aktywny Samorząd”, realizatorem którego jest Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Biłgoraju. W ramach programu przyznano wsparcie w następujących obszarach:

Tabela 11. Zadania realizowane przez PCPR w ramach programu Aktywny samorząd w latach 2019-2021

Moduł programu	Obszar programu	Zadanie w ramach obszaru	2019		2020		2021	
			Liczba zawartych umów	Wypłacone dofinansowanie	Liczba zawartych umów	Wypłacone dofinansowanie	Liczba zawartych umów	Wypłacone dofinansowanie
I likwidacja barier	A Likwidacja bariery transportowej	Zadanie 1- pomoc w zakupie i montażu oprzyrządowania do posiadanego samochodu	1	4.250,00	1	6.000,00	8	49.655,00
		Zadanie 2 – pomoc w uzyskaniu prawa jazdy kat.	4	5.404,00	2	4.137,50	2	3.119,50

	B							
B	Likwidacja bariery w dostępie do uczestnictwa w społeczeństwie informacyjnym	Zadanie 1,3,4 – pomoc w zakupie sprzętu elektronicznego lub jego elementów oraz oprogramowania	24	79.838,00	22	103.244,09	16	61.261,09
		Zadanie 2 – dofinansowanie szkoleń w zakresie obsługi nabytego sprzętu elektronicznego i oprogramowania	0	0,00	1	2.000,00	1	2.000,00
	Likwidacja bariery w poruszaniu się	Zadanie 1 – pomoc w zakupie wózka inwalidzkiego o napędzie elektrycznym	3	28.100,00	3	39.447,50	8	105.999,0
		Zadanie 2 – pomoc w utrzymaniu sprawności technicznej posiadanego wózka inwalidzkiego o napędzie technicznym	7	14.089,10	4	7.699,98	2	5.500,00
		Zadanie 3 – pomoc w zakupie protezy kończyny, w której zastosowano nowoczesne rozwiązania techniczne	0	0,00	1	14.000,00	0	0,00
Zadanie 5 – pomoc w zakupie skutera inwalidzkiego o napędzie elektrycznym lub oprzyrządowania elektrycznego do wózka ręcznego	5	21.310,00	1	7.125,00	3	21.450,00		
D	Pomoc w utrzymaniu aktywności zawodowej poprzez zapewnienie opieki dla osoby zależnej	7	8.647,02	2	1.381,25	3	3.025,41	
II pomoc w uzyskaniu wykształcenia na poziomie wyższym			42	170.433,25	69	201.865,50	67	213.419,25
Razem moduł I i II			120	332.071,37	88	386.900,82	80	465.429,25

Źródło: Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Biłgoraju

Cele i działania Programu

Rehabilitacja osób z niepełnosprawnościami oznacza zespół działań, w szczególności organizacyjnych, leczniczych, psychologicznych, technicznych, szkoleniowych, edukacyjnych i społecznych, zmierzających do osiągnięcia, przy aktywnym uczestnictwie tych osób, możliwie najwyższego poziomu ich funkcjonowania, jakości życia i integracji społecznej.

Celem rehabilitacji zawodowej jest wsparcie osób z niepełnosprawnościami w uzyskaniu i utrzymaniu odpowiedniego zatrudnienia i awansu zawodowego poprzez usługi poradnictwa zawodowego, szkolenia zawodowego i pośrednictwa pracy.

Celem głównym Programu jest **zwiększenie udziału osób z niepełnosprawnościami w życiu społecznym, zawodowym i publicznym poprzez zapewnienie warunków sprzyjających włączeniu społecznemu.**

Będzie on realizowany poprzez niżej wymienione cele i działania:

Rehabilitacja społeczna					
Cel	Działanie	Podmioty odpowiedzialne za realizację	Termin realizacji	Wskaźniki realizacji	Źródło finansowania
Wyrabianie samodzielności i zaradności osobistej	Dofinansowanie uczestnictwa w turnusach rehabilitacyjnych	PCPR	2022-2027	Liczba osób objętych pomocą Ilość wydatkowanych środków	Środki PFRON
	Dofinansowanie zaopatrzenia w środki pomocnicze i przedmioty ortopedyczne	PCPR	2022-2027	Liczba osób objętych pomocą Ilość wydatkowanych środków	Środki PFRON
	Dofinansowanie zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny	PCPR	2022-2027	Liczba osób objętych pomocą Ilość wydatkowanych środków	Środki PFRON
	Likwidacja barier architektonicznych, w komunikowaniu się i technicznych	PCPR	2022-2027	Liczba osób objętych pomocą Ilość wydatkowanych środków	Środki PFRON
	Likwidacja barier transportowych	POWIAT Organizacje pozarządowe	2022-2027	Liczba autobusów/busów Liczba osób korzystających z usług transportowych	Środki PFRON Środki własne JST
	Przystosowanie obiektów użyteczności publicznej do potrzeb osób z niepełnosprawnościami	POWIAT	2022-2027	Liczba obiektów przystosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami	Środki PFRON Środki zewnętrzne Środki własne JST
Rozwój różnorodnych form wsparcia	Tworzenie i prowadzenie placówek wspierających osoby z niepełnosprawnością min: ośrodki wsparcia, domy	POWIAT	2022-2027	Liczba placówek Liczba osób korzystających z placówek	Środki PFRON Środki zewnętrzne

	dziennego pobytu, warsztaty terapii zajęciowej, inne				Środki własne JST
	Wspieranie funkcjonowania rodzin z osobami z niepełnosprawnościami poprzez ofertę usług świadczonych w miejscu zamieszkania	PCPR, Organizacje pozarządowe	2022-2027	Liczba osób, które skorzystały ze wsparcia	Środki PFRON Środki zewnętrzne Środki własne JST
	Edukacja rodzin, rodziców, opiekunów osób z niepełnosprawnościami	PCPR, Organizacje pozarządowe	2022-2027	Liczba szkoleń, programów Liczba osób objętych pomocą	Środki PFRON Środki zewnętrzne Środki własne JST
Umożliwienie kształcenia osób z niepełnosprawnościami	Likwidacja barier w dostępie do edukacji poprzez realizowanie programów	POWIAT Zespół Szkół Specjalnych	2022-2027	Liczba realizowanych programów	Środki PFRON Środki zewnętrzne Środki własne JST
	Dofinansowanie kształcenia osób z niepełnosprawnościami na poziomie wyższym	PCPR	2022-2027	Liczba osób, które uzyskały dofinansowanie	Środki PFRON Środki zewnętrzne Środki własne JST
	Edukacja kadry pracującej z osobami z niepełnosprawnościami	Zespół Szkół Specjalnych	2022-2027	Liczba osób podnoszących kwalifikacje	Środki PFRON Środki zewnętrzne Środki własne JST
Aktywizacja osób zagrożonych wykluczeniem społecznym	Podjęcie działań mających na celu aktywizację społeczną, nabywanie nowych umiejętności, rozwijanie samodzielności, kompetencji i możliwości samorealizacji	POWIAT PCPR	2022-2027	Liczba zrealizowanych przedsięwzięć Liczba osób korzystających	Środki PFRON Środki zewnętrzne Środki własne JST
	Dofinansowanie sportu, kultury, rekreacji, turystyki osób	POWIAT	2022-2027	Liczba zrealizowanych przedsięwzięć	Środki PFRON

	z niepełnosprawnościami	PCPR		Liczba osób korzystających	Środki zewnętrzne Środki własne JST
	Wspieranie organizacji pozarządowych działających na rzecz osób z niepełnosprawnościami	POWIAT PCPR	2022-2027	Liczba organizacji objętych pomocą Liczba podjętych działań	Środki PFRON Środki zewnętrzne Środki własne JST
Rehabilitacja zawodowa					
Aktywizacja zawodowa osób z niepełnosprawnościami	Przyznawanie środków na podjęcie działalności gospodarczej, rolniczej, wniesienie wkładu własnego do spółdzielni socjalnej	Powiatowy Urząd Pracy	2022-2027	Liczba osób, które otrzymały dotację	Środki PFRON Środki Funduszu Pracy Środki zewnętrzne Środki własne JST
	Zwrot kosztów wyposażenia stanowiska pracy osoby z niepełnosprawnością	Powiatowy Urząd Pracy	2022-2027	Liczba doposażonych stanowisk pracy	Środki PFRON Środki Funduszu Pracy Środki zewnętrzne Środki własne JST
	Pośrednictwo pracy i poradnictwo zawodowe	Powiatowy Urząd Pracy	2022-2027	Liczba porad	Środki PFRON Środki Funduszu Pracy Środki zewnętrzne

					Środki własne JST
	Organizacja szkoleń	Powiatowy Urząd Pracy	2022-2027	Liczba zorganizowanych szkoleń Liczba uczestników	Środki PFRON Środki Funduszu Pracy Środki zewnętrzne Środki własne JST
	Organizacja staży pracy	Powiatowy Urząd Pracy	2022-2027	Liczba zorganizowanych staży	Środki PFRON Środki Funduszu Pracy Środki zewnętrzne Środki własne JST
	Organizacja prac interwencyjnych	Powiatowy Urząd Pracy	2022-2027	Liczba osób zatrudnionych	Środki PFRON Środki Funduszu Pracy Środki zewnętrzne Środki własne JST
	Realizacja projektów i programów skierowanych do osób z niepełno sprawnościami	Powiatowy Urząd Pracy	2022-2027	Liczba zrealizowanych projektów/programów Liczba osób korzystających	Środki PFRON Środki Funduszu Pracy Środki zewnętrzne Środki własne JST
	Opracowanie i dystrybucja materiałów informacyjnych, broszur, biuletynów, ulotek informacyjnych, ogłoszeń, itp	Powiatowy Urząd Pracy	2022-2027	Liczba wydanych materiałów	Środki PFRON Środki Funduszu Pracy Środki zewnętrzne

					Środki własne JST
	Organizacja spotkań informacyjnych i warsztatów motywacyjnych w zakresie funkcjonowania na rynku pracy	Powiatowy Urząd Pracy	2022-2027	Liczba przeprowadzonych spotkań/warsztatów	Środki PFRON Środki Funduszu Pracy Środki zewnętrzne Środki własne JST
Przestrzeganie praw osób z niepełnosprawnościami					
Wspieranie integracji	Zapewnienie osobom z niepełnosprawnościami możliwości reprezentowania swojego środowiska	POWIAT Organizacje pozarządowe	2022-2027	Liczba organizacji pozarządowych działających na rzecz osób z niepełnosprawnościami	Środki zewnętrzne Środki własne JST
	Umożliwienie osobom z niepełnosprawnościami pełniejszego dostępu do informacji i specjalistycznego poradnictwa	POWIAT PCPR		Liczba udzielonych informacji Liczba udzielonych porad	Środki zewnętrzne Środki własne JST
	Inicjowanie działań zmierzających do zmiany społecznego wizerunku osób z niepełnosprawnościami	POWIAT PCPR Organizacje pozarządowe	2022-2027	Liczba podjętych inicjatyw	Środki zewnętrzne Środki własne JST Środki PFRON

Ewaluacja i monitoring Programu

Wdrożenie w życie działań określonych w niniejszym Programie uzależnione będzie od wielu czynników, zarówno wewnętrznych jak i zewnętrznych. Duży wpływ na ich skuteczność będzie miała niewątpliwie aktywność i zaangażowanie podmiotów realizujących poszczególne działania oraz umiejętność wykorzystania istniejącego potencjału, jak również dostępność środków finansowych. Monitoring prowadzony będzie przez Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Biłgoraju na podstawie własnych danych oraz informacji pozyskanych od podmiotów zaangażowanych w realizację Programu. W oparciu o osiągnięte wskaźniki realizacji zadań przygotowana zostanie roczna informacja z realizacji Programu, będąca częścią corocznego sprawozdania z działalności Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Biłgoraju.

Podsumowanie

Powiatowy Program Działań na Rzecz Osób Niepełnosprawnych w Powiecie Biłgorajskim na lata 2022-2027 opracowany przez Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Biłgoraju zawiera działania planowane do realizacji w okresie 2022-2027. Działania realizowane będą głównie ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, Funduszu Pracy, budżetu powiatu, środków europejskich, środków finansowych organizacji pozarządowych. Skuteczna realizacja zadań wymagała będzie zaangażowania zarówno pracowników administracji samorządowej, jak też różnych instytucji i organizacji pozarządowych. Na podejmowane przedsięwzięcia wpływ będą miały zarówno inicjatywy i możliwości finansowe jednostek samorządowych, jak również przepisy prawne dotyczące tej sfery działań. Program ma charakter otwarty, a stopień ogólności zawartych w nim działań został tak dostosowany, aby umożliwić w przyszłości podejmowanie różnorodnych inicjatyw. Z uwagi na zmieniające się warunki, potrzeby i oczekiwania osób z niepełnosprawnościami, dopuszcza się możliwość modyfikacji Programu. Dotychczasowe efekty działań na rzecz osób z niepełnosprawnościami, podejmowanych w Powiecie świadczą o znacznym postępie w zakresie wyrównywania szans osób z niepełnosprawnościami i przeciwdziałania ich społecznemu wykluczeniu. Sprzyjają temu również pozytywne zmiany zachodzące w świadomości społecznej, polegające na lepszym rozumieniu praw i potrzeb osób z niepełnosprawnością. Jednak w dalszym ciągu osoby z niepełnosprawnościami napotykają na zbyt wiele przeszkód, by mogły w pełni z tych praw korzystać. Dlatego też działania przewidziane w niniejszym Programie mają służyć niwelowaniu tych trudności i być szansą na efektywniejsze wykorzystanie posiadanych zasobów, środków finansowych oraz infrastruktury.